

UDK 82:801.6; IRSTI: 17.07.41

<https://doi.org/10.47526/2022-1/2664-0686.05>Ye. ZHIYENBAYEV¹, N. ABDUSATTAROVA²¹*Doçent Doktor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0001-9234-4780>*²*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Yürsek Lisans öğrencisi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: nilufar.abdussattarova@ayu.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0001-6680-0797>***HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN HAKKA SIĞINDIK ROMANI ÜZERİNE
BİR TAHLİL DENEMESİ**

Özet. Pandemi diğer adıyla salgın hastalık, tarih boyunca karşılaşılan kavramlardan biridir. Türk edebiyatında salgının işlendiği romanlara bakıldığında, hastalığın yetersiz beslenme, fiziksel olarak uygun olmayan koşullarda yaşanması gibi nedenlerle açıklanması gerçekçi yaklaşımı gösterir. Yaşam öykülerinden hareketle kaleme alınan salgınla ilgili eserlerde halkın inancı ve çözüm önerileri birlikte sunulur. Türk Edebiyatında salgın hastalıkları ele alan edebi eserler çok değildir. Bu bağlamda Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Hakka Sığındık* romanı dikkate değer bir ederdir. Daha çok romanlarıyla tanınan Gürpınar'ın diğer eserlerinde olduğu gibi romanlarında da toplumsal eleştirinin ön plana çıktığı görülmektedir. Toplumdaki aksaklıkları, bilgisizliği ve yanlış inancı eserlerinde sanata has bir şekilde betimleyen yazar, eleştirilerini hem doğrudan dile getirmekte hem de olay örgüsünün dramatik anlatımı içinde dolaylı ifadelerle sunmaktadır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Hakka Sığındık* (1919) adlı romanında İspanyol gribinin toplumun yaşamına etkisi anlatılmaktadır. Bu çalışmamızda amacımız, edebiyat derslerinde önemli konulardan olan tahlil yöntemine bir örnek sunmaktır. Ele aldığımızı metin Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın metin inceleme yöntemine göre tahlil edilip, zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım alt başlıkları altında incelenmiştir. Bununla birlikte romandaki kişi, mekân ve zaman unsurlarının arasındaki ilişkiler dikkatlere sunularak, romandaki olay örgüsünün gerçek yaşamla ilgisi gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk romanı, metin inceleme yöntemi, halk inancı, salgın hastalıklar, sağlık.

E. Жиенбаев¹, Н. Абдусаттарова²¹*PhD доктор, доцент**Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*²*Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: nilufar.abdussattarova@ayu.edu.kz***Хүсейин Рахми Гүрпынардың «Хакка сығындық» романының талдауы*****Bize doğru alıntı yapınız:**

Zhiyenbayev E., Abdusattarova N. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hakka Sığındık Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi // *Ясауи университетінің хабаршысы.* – 2022. – №1 (123). – Б. 55–70. <https://doi.org/10.47526/2022-1/2664-0686.05>

***Cite us correctly:**

Zhiyenbayev E., Abdusattarova N. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hakka Sığındık Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi [Analysis of Hussein Rahmi Gurpinar's novel «Hakka Sygyndyk»] // *Iasauı universitetinin habarshysy.* – 2022. – №1 (123). – Б. 55–70. <https://doi.org/10.47526/2022-1/2664-0686.05>

Аңдатпа. Пандемия – эпидемиялық ауру деп те аталатын тарихта кездесетін ұғымдардың бірі. Түрік әдебиетінде індет тақырыбында жазылған романдарда аурудың дұрыс тамақтанбау, физикалық тұрғыдан қолайсыз жағдайда өмір сүру сияқты себептерге байланысты өршігені көрсетіледі. Индет туралы жазылған шығармаларда шынайы өмірлік оқиғаларға негізделгені, халықтың сенімі мен мәселені шешу жолдары бірге берілгенін көруге болады. Түрік әдебиетінде жұқпалы індетке қатысты әдеби шығармалардың саны көп емес. Бұл тұрғыда Хусейн Рахми Гүрпынардың «Хакка Сығындық» романының орны бөлек. Әдебиет саласында романдарымен танылған Гүрпынардың әдеби шығармалары әлеуметтік сын тақырыбында жазылғаны байқалады. Шығармаларында қоғамдағы келеңсіздіктер, надандық пен жалған сенімді көркем суреттей білген автор, өз сын-пікірлерін шынайы өмірдегі оқиғалармен ұштастыру арқылы жеткізеді. Кейбір шығармаларында сюжеттің драмалық бейнесін жанама түрде көрсетеді. Хусейн Рахми Гүрпынардың «Хакка Сығындық» (1919) романында испан тұмауының қоғам өміріне әсері бейнеленген. Зерттеудегі мақсатымыз – әдебиетке қатысты пәндерде маңызды тақырыптардың бірі болып табылатын әдеби талдау әдістемесіне үлгі көрсету. Мақаламыздың тақырыбына арқау болған роман – түркиялық әдебиет сыншысы, проф. Шериф Акташтың көркем мәтін талдау әдістемесі бойынша талданып, менталитет, құрылым, тақырып, тіл және баяндау тақырыпшалары бойынша қарастырылды. Сонымен қатар романдағы кейіпкер, кеңістік пен уақыт элементтерінің арақатынасы назарға алынып, романдағы сюжеттің шынайы өмірмен байланысын көрсетілді.

Кілт сөздер: түрік романы, мәтінді талдау әдістемесі, халық нанымы, індет аурулары, денсаулық.

Ye. Zhiyenbayev¹, N. Abdussattarova²

¹*PhD, Associate Professor, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University (Kazakhstan, Turkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

²*Master's Student of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University (Kazakhstan, Turkistan), e-mail: nilufar.abdussattarova@ayu.edu.kz*

Analysis of Hussein Rahmi Gurpinar's novel "Hakka Sygyndyk"

Abstract. A pandemic, also known as an epidemic disease, is one of the most common concepts in history. Novels about epidemics in Turkish literature show that the disease is exacerbated by malnutrition and poor physical condition. Apparently, the works on the epidemic are based on real events together with the beliefs of people and solutions to problems. There are not many literary works about the epidemic in Turkish literature. In this context, Hüseyin Rahmi Gürpınar's novel «Hakka Sığındık» occupies a special place. In the field of literature, Gürpınar is known for his novels. His literary works are written on the topic of social criticism. In his works, the author is able to depict the scandals of society, ignorance and false beliefs, and expresses his criticism in combination with real events. In some of his works, he indirectly shows the dramatic image of the plot. Hussein Rahmi Gürpınara's novel «Hakka Sığındık» (1919) describes the impact of the Spanish flu on public life. The purpose of our study is to show the example of the method of literary analysis, which is one of the most important topics in the disciplines related to literature. This novel, which is analyzed in our study, is analyzed by the "method of analysis of artistic text" prof. Şerif Aktaş. The analysis focused on the topics of mentality, structure, themes, language and style. There are also interactions between the main character, the elements of space and time in the novel, the connection of the plot of the novel with real life.

Keywords: Turkish novel, method of text analysis, folk beliefs, epidemics, health.

Е. Жиенбаев¹, Н. Абдусаттарова²

¹PhD доктор, доцент

Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz

²магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: nilufar.abdussattarova@ayu.edu.kz

Анализ романа Хусейна Рахми Гюрпинара «Хакка сыгындык»

Аннотация. Пандемия, также известная как эпидемическое заболевание, является одним из самых распространенных понятий в истории. Романы об эпидемиях в турецкой литературе показывают, что болезнь усугубляется недоеданием и плохим физическим состоянием. Видно, что произведения об эпидемии основаны на реальных событиях вместе с верой людей и решениями проблемы. В турецкой литературе не так много литературных произведений об эпидемии. В этом контексте особое место занимает роман Хусейна Рахми Гюрпинара «Хакка сыгындык». В области литературы Гурпынар известен своими романами. Его литературные произведения написаны на тему социальной критики. В своих произведениях автор умеет изображать скандалы общества, невежество и ложные убеждения, а свою критику выражает в сочетании с реальными событиями. В некоторых своих произведениях он косвенно показывает драматический образ сюжета. В романе Хусейна Рахми Гюрпинара «Хакка сыгындык» (1919 г.) описывается влияние испанского гриппа на общественную жизнь. Цель нашего исследования – показать на примере метода литературного анализа, который является одной из важнейших тем в дисциплинах, связанных с литературой. Этот роман, анализируемый в нашем исследовании, проанализировано «методом анализа художественного текста» проф. Шерифа Акташа. Анализ рассматривался по темам менталитета, структуры, темы, языка и стиля. Также учитываются взаимоотношения главного героя, элементов пространства и времени в романе, показывается связь сюжета романа с реальной жизнью.

Ключевые слова: турецкий роман, метод анализа текста, народные поверья, эпидемии, здоровье.

Giriş

Salgın, ortaya çıktığı coğrafyayı ablukaya alarak toplumda büyük bir korkuya neden olan bir afet türüdür. Salgın konusunda kalema alınan edebi eserlerde de mevcut sorun karşısında toplumun çaresizliği ve çözüm önerileri betimlenir. Edebiyat dünyasında pandemi süreçlerinin konu edildiği veya söz edildiği eserlerden söz etmek mümkündür. İnsan yaşamının bir yarısı sağlık diğer yanını da hastalık durumlarının oluşturulması gibi bazı edebi metinlerde de zaferler ve hayaller diğer taraftan ise karamsarlıklar ve trajediler anlatılır. Ana konusu hastalık olan roman sayısı hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında oldukça azdır. Bu bağlamda Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Hakka Sığındık* adlı romanında salgının sebep olduğu maddi ve manevi yıkımlar ile ölüm korkusu derinlemesine ele alındığını görmek mümkündür. Bu romanda, toplumdaki atmosferin değişimine neden olan salgının insanların yaşamına etkisi tasvir edilmektedir. *Hakka sığındık* romanında işlenmiş olan hastalık İspanyol nezlesi o dönemdeki toplumun farklı taraflarına ışık tutar. Bunun birincisi olarak, hastalığın ciddiyetini anlamayıp ta bu nedenle hastalığın yayılmasına yer veren cahil insanlardır. Salgının Allah'ın takdiri bilen bu insanlar hastaları ziyaret etmekten, onların eşyalarını kullanmaktan çekinmez. İkincisi olarak, adaletsizliğin, çaresizliğin arttığı bu dünyada zengin fakir ayırt etmeksizin İspanyol nezlesinin insanların ölümüne sebep olmasıdır.

Edebiyatla ilgili derslerde metin tahlili yapmanın önemi büyüktür. Zira metin tahlili yapmadan edebi eserlerin değerini ortaya koymak zordur. Metin incelemesiyle ilgili birçok tahlil

yöntemleri mevcuttur. Bu çalışmamızda amacımız, Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın geliştirdiği metin tahlili yöntemine örnek sunmaktır. Nitel olarak ele alınan çalışmamızda, *dönemin zihniyeti, metnin yapısı, teması, dil ve anlatımı* başlıkları altında roman incelemesi yapılmıştır.

Araştırma yöntemi

Araştırmamızın teorik ve metodolojik temeli olarak Türk edebiyatı bilginleri Mehmet Kaplan, Şerif Aktaş, Nurullah Çetin'in teorik çalışmaları ve fikirleri metodolojik kılavuz olarak kullanılmıştır. Ele aldığımız romanın edebi değerini ortaya koymak amacıyla Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın metin tahlili üzerine hazırladığı teorik çalışmalarına başvurulmuştur. Ayrıca bu çalışmada edebiyat eleştirisi bilimine özgü karmaşık, sistematik, karşılaştırmalı, nesnel-analitik, tarihsel olarak sistematik analiz, özetleme, genelleme yöntemlerine dayalı olarak metin tahlili yapılmıştır. Toplanan veriler anlam değerine göre kişi, mekân ve zaman unsurları alt başlıkları altında sıralanmıştır. Araştırmamızda anlatma esasına bağlı metnin doğası dikkate alınarak, söz konusu romanın sanatsal ve estetik özellikleri, yazarın edebi şahsiyeti ve olay örgüsündeki kişi-mekân-zaman kavramları arasındaki bağlantı metodolojik ve teorik bilgilere istinaden sunulmuştur.

Sonuçlar ve tartışmalar

1. Zihniyet

Eserin yazıldığı döneme hâkim zevk ve anlayışı ifade etmekse, bunu eserden hareketle belirlemek yerinde olur. Zira her eser yazıldığı dönemi belirleyen her türlü güç ve düşünce hareketinin etkisi altında kaleme alınır veya söylenir [1, 37 s.]. Hüseyin Rahmi Gürpınar, “halk için sanat” ilkesini benimseyerek, en azından edebiyata başladığı ilk dönemde, bir bakıma, hocası da sayılan Ahmet Mithat Efendi'nin romancılık anlayışını devam ettirmiştir. Bu iki yazar arasındaki ilişkiye değinen Berna Moran, Gürpınar'ın edebiyat anlayışı bakımından Ahmet Mithat'ın yanında, ancak halka aşılacak istediği dünya görüşü bakımından da Ahmet Mithat'ın karşısında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yer aldığını vurgular. Moran, Gürpınar'ın özellikle II. Meşrutiyet sonrasında yazdığı romanlarda “politika, ahlak ve din alanlarında halkın görüşlerinden çok ayrı fikirler beslediğini” ve “halkın geleneksel inançlara, yerleşmiş düşüncelere, göreneklere ve dine dayalı zihniyeti yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmeye çalıştığını” belirtir [2, 114 s.]. Edebiyat ile hastalık arasında yakın bir ilişki vardır. Tarih boyunca insanoğlu birçok salgın hastalıklarla karşılaşmıştır. Bunların birçoğu hem toplumsal yaşamda hem dünya edebiyatında derin izler bıraktı. Bir tema olarak hastalık ortaya çıkardığı acı, ıstırap, düşkünlük, yalnızlık, hayal kırıklığı, ümit, ümitsizlik, merhamet gibi duygularla geniş bir kaynak teşkil eder [3, 101–102 ss.].

Hakka Sığındık romanında 20. Yüzyılın başındaki Anadolu'daki toplumsal meseleler gerçekçilik açısından ele alınarak, dönemin hâkim olan zihniyeti çağrıştırıldığını görmek mümkündür.

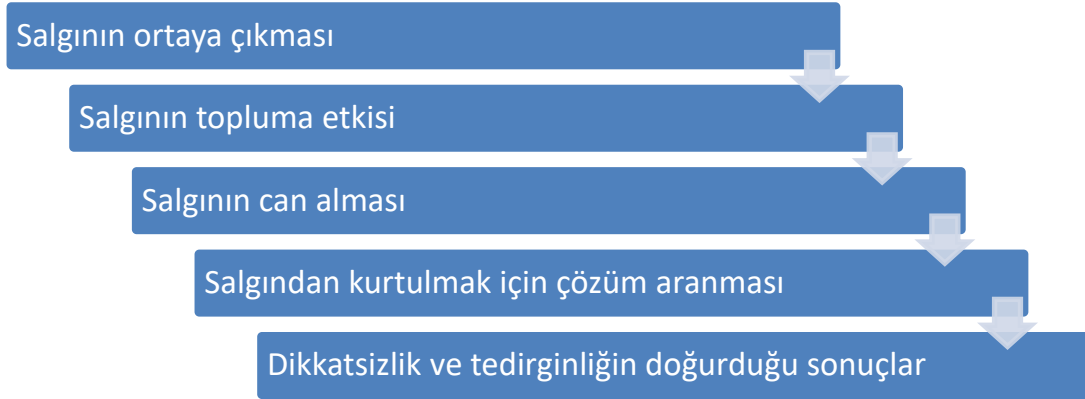
2. Yapı

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde yapı üzerinde dururken bu eserlerin tam amlanmış birer sistem olduğunu hatırlamak, her sistemin kendisini meydana getiren birimlerden oluştuğunu düşünmek, bu birimler arasındaki ilişkinin varlığını kabul etmek gerekir [1, 40 s.]. Bu bağlamda Hakka sığındık romanını yapısına göre beş birime (Tablo 1.) ayırmayı isabetli görülmüştür.

Romanın birinci biriminde, İstanbul'un Hoşkadem taraflarında İspanyol nezlesi salgını yayılmaya başladığı ve ölümlere sebep olduğu tasvir edilir. Bu birimde romanın ana kahramanlarından Hacı Ferhat Efendi salgından korunmak için olabildiğince tedbirini almaya çalıştığı belirtilir. Bunun yanı sıra bu birimde, ana kahramanların yaşamından söz edilir. Hacı Ferhat Efendi, Abdülhamid dönemi harp zenginlerindedir. İki kızı vardır. Damatlarının ikisi de o dönemde “yağmur yağarken küpünü dolduran” türden birilerdir. Bitişik komşusu Hafız İshak Efendi de, İttihat ve Terakki sayesinde zengin olmuş ve lüks içinde yaşamaktadır. İki komşu da bu haksız kazançlarını “Hacı” ve “Hafız” sıfatlarıyla dedikodudan uzak şekilde meşru gösterebilmek

itibarlı yaşamaktadırlar. Buna karşı mahalle halkı büyük bir açlık ve kıtlıkla pençeleşerek, ailenin hasta bireylerini kurtarmak için evin lüzumlu eşyalarını haraç mezat satmaya başlar. Mahallelinin ölümle pençeleşen bu hali karşısında bu iki aile lüksün her türlü içinde yaşamaktadır. Bu iki konaklara arabalar dolu erzak gelir. Sık sık ziyafetler verilir, hanımlar ve beylerle dolar evler, yerler, içerler ve eğlenirler.

Tablo 1 – Hakka Sığındık romanında birimlere verilen isimler

İkinci birim ise, Hafız İshak Efendi'nin bir sabah telaşla Hacı Ferhat Efendi'nin konağına geldiği ve Aptal Veli Hazretleri denen birisinden tehditname niteliğinde bir mektup geldiğini söylediği cümlelerle başlamaktadır. Bu mektupta Aptal Veli Hazretleri, Çınar semtindeki virane adresine ailedeki her bir kişi başına yüz lira gönderilmezse, İspanyol nezlesinin aileden canlar alacağı bildirilmiştir. Mektupta bu paranın nasıl gönderileceği de detaylıca anlatılmıştır. Bütün bunlardan içlerine bir şüphe getirmemeleri, zira yardımın bu zat tarafından ihtiyaç sahibi kişilere dağıtılacağı da vurgulanmıştır. Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi bu konuda istişare ederler. Hacı Ferhat Efendi, herifin birisinin Aptal Veli Hazretlerinin velayetiyle, şarlatanca dolandırıcılık yaptığını, yaşadıkları dönemde geçimin iyice zorlaşması üzerine herkesin hırsızlığa, dolandırıcılığa giriştiğini ve bu olayın da onların bir örneği olduğunu söyleyerek, zabıtaya bildirmeden, önemsemeyip olayın unutulmasını tavsiye eder.

Üçüncü birimde, iki komşunun mektubu dikkate almadığı ve ailedeki ölüm olayları özetle şöyle anlatılmaktadır: Aptal Veli'nin ihtarname niteliğindeki mektubunun üzerinden bir gün geçmeden Hafız İshak Efendi'nin torunu Hadiye birdenbire hastalanır ve ölür. Arkasından aynı hastalıktan annesi Sadiye ölür. Onun ardından da ailenin yegâne oğlu Enver Bey yüksek ateşle hastalanır ve ölür. On gün içinde aileden üç cenaze çıkar. Ailenin eski neşeli hali mateme dönüşür. Mahalle karılarının Hafız İshak Efendi'nin ailesinin bu haline sevinir hali Hafız, fukaralara daha yardımsever olmaya başlar. Kendisini ibadetlere daha çok verir. Abdal Veli Hazretlerini dinlemediğine çok pişman olur.

Dördüncü birimde, tedirginlik halindeki mahalle sakinlerinin salgından kurtulmak için çeşitli çözümler aramaya başladığı dikkatlere sunulmaktadır. “*Gelinin Sadiye, kerimesi Hadiye, oğlun Enver, ölecekler birer birer...*” sözleri üzerine artık Veli'nin kerametine inanmaya başlar. İki komşu Aptal Veli Hazretlerinin metubunu okurken, Hacı Ferhat Efendi'nin uşağı Ahmet bir mektup getirir. Mektupta “*malum adrese beş yüzer lira göndermezseniz, kerimelerinizden Narin ile Nermin'in ve aile bireylerinden diğerlerinin çok yakında İspanyol nezlesinden ölecek*”leri ikaz edilir.

Beşinci birimde, ailenin kısa zaman içerisinde bu parayı tedarikk edip göndermesi dile getirilir. Bu birimde roman kişilerinin tedirgin durumu yansıtılmaktadır. Narin Hanım'ın aniden başlayan rahatsızlığı ve ölümünün İspanyol nezlesi ile ilintilendirilmesine dönük söylenen “*Bütün mahalle İspanyol dehşetiyle titriyor. Mahalle bekçisi bile öğrenmiş... bir kere soruyor. İspanyola mı? Lakin mahalleye haber çabuk yayılır. 'Hacının büyük kızı İspanyola tutulmuş'*” sözleri ve

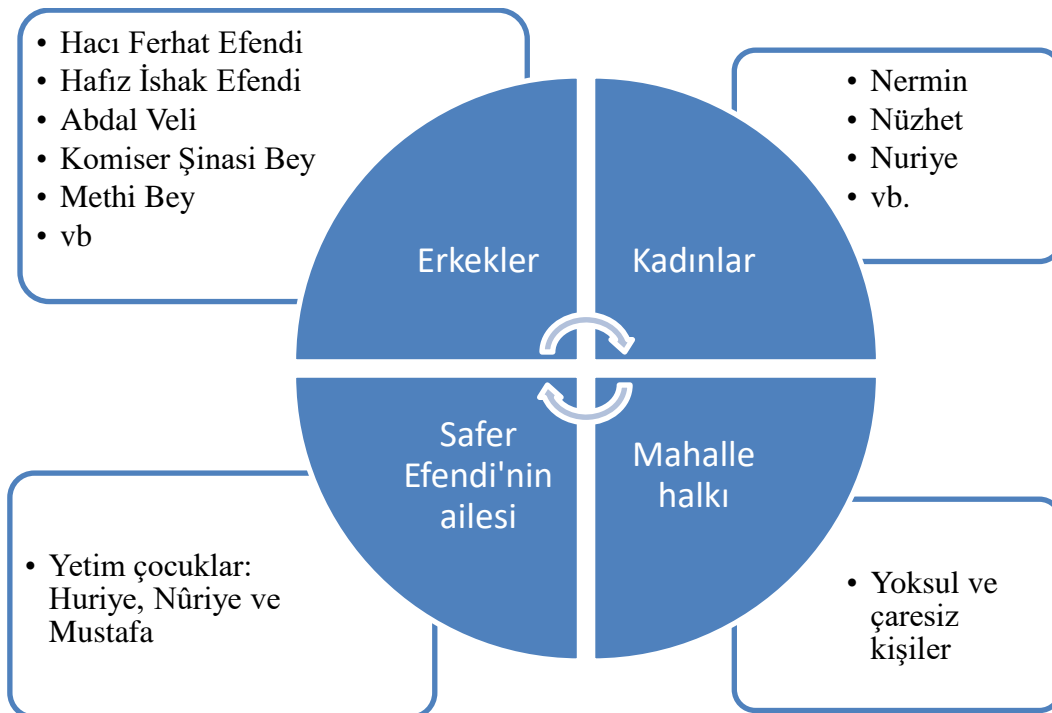
hemen gerçekleşen ölümü, salgınla şekillenmiş atmosferi ortaya koyar. Bu korku atmosferi başka ölümlerle katlanarak devam eder. Narin Hanım'ın ölümünü takiben hastalığın bulaştığı hizmetçilerden birinin ölümüyle “*Konağın içini matemle beraber büyük bir korku alır.*” Gribin sebep olduğu diğer ölümler de göz önüne alındığında toplumda dikkat çekecek tarzda bir korkunun hâkim olduğu görülür. Babası ve annesi küçük yaşta ölen Mustafa'nın gribin ‘bir özelliği olan boğmaca’ öksürüğünden ölümü, cenazesi için gelen belediye görevlilerin getirdikleri tabutta iki çocuk cesedine salgın dönemlerindeki gibi kireçleme işlemi yapmaları, aynı işlemi Mustafa için gerçekleştirmeleri salgının sebep olduğu tedirginlik ve korkuya dair verilerdir. Salgının oluşturduğu korkuya yönelik diğer bir ifade Gazeteci Nüzhet Ulvi'nin hayatını kaybeden küçük Mustafa'nın ablaları Huriye ve Nuriye'yi sokaktan alıp eve götürdüğünde bilinçaltında geçenlerdir. Ortaya çıkan bu söylemler, salgının kişiyi ikilem ve şüphe içerisine bıraktığı görülür: Salgın, oluşturduğu korku ile insanların yaşamını denetleyerek, onların neyi yapıp yapmayacakları noktasında belirleyici olur. Sonuç itibariyle romanda çizilen İstanbul tablosu kargaşa, karamsarlık ve umutsuzlukla özdeşleşir.

Yapı başlığı altında romanda ele alınan kişi, mekân ve zaman unsurları hakkında bilgi verilmesi lazımdır. Bu bağlamda olay örgüsünün gelişim süreci, kişilerin tasviri, dekoratif unsurların özelliği ve zaman kavramının betimlenmesi şöyle sunulmuştur:

2.1 Kişiler

Roman kurgusunun önemli bir parçasını da kişiler oluşturur. Bunlar romanda ya etken ya da edilgen konumdadırlar [4, 142 s.]. Bu doğrultuda Hakka Sığındık romanında Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendiden Abdal Veli adını kullanarak onlardan para sızdırıp fakirlere dağıtan Nüzhet Ulvi Bey arasındaki temel ilişki üzerine kurulan olay örgüsüne dâhil olan kişiler bir yönüyle bu temel ilişki içerisinde yer alan kişilerdir. Adeta bir polisiye roman kimliğine bürünen Hakka Sığındık romanında kişiler arası ilişkiler bir hayli artış göstermektedir. Romanın kişiler kadrosunun merkezinde Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi bulunmaktadır. Bu iki ana kahraman ile Nüzhet Ulvi Bey arasındaki temel ilişki çevresinde olay örgüsü gelişmektedir. Romanın kişi kadrosunu (Tablo 2.) şu şekilde sınıflandırabiliriz:

Tablo 2. Hakka Sığındık romanında kişi unsurları

2.1.1 Erkekler:**Hacı Ferhat Efendi:**

Hacı Ferhat Efendi romanın aslı kişisi durumundaki kişilerden biridir. Romanda çevresine göre aşırı zenginliğiyle ön plana çıkmaktadır. Olay örgüsünde harp yıllarında, halkın ekseriyetinin yoksulluk ve sefalet içinde hayata tutunmaya çalışmalarına rağmen bu kişi, bu kitleye tezat teşkil edecek şekilde sahip olduğu imkânlar ve servetleriyle halkı imrendirme ve galeyana getirme fonksiyonuna sahiptir.

Hacı Ferhat Efendi:

Hoşkadem mahallesinde konak yavrusu güzel bir evin sahibidir. Yaşı altmışı geçmiş, yaşlandıkça hayata muhabbeti artmıştı; hastalıktan korkar, aile efradının sıhhati üzerine de titrerdi; İspanyol nezlesinin mahalleye böyle şiddetli savleti, Efendinin merakını arttırdı; uykularını kaçırdı; Allaha imanı pek kavi olmakla beraber tedbirlerde kusur etmemeye uğraşıyordu; evinde sıhhi tekayyüdata ihtimamı ziyadeleştirdi; misafir kabul etmiyor ve evdekileri hiçbir yere ziyarete göndermiyordu” [5, 5–6 ss.].

Cümleleriyle tanıtılırken, onun zenginlik kaynağı da ifade edilir:

“Hacı Ferhat Efendi, devri Hamidinin bal tutup da parmak yalayanlarından; her devirde hakim bir kuvvet vardır; ona tabaiyet, zamanenin hikmeti sayılır; vatanperverlik ve hamiyetini bu felsefeye uydurarak küplerini doldurmayı bilenler bu memlekete müreffehen yaşarlar; bu hikmeti idarenin zıttına gidenler, dedikodular içinde boğularak asılırlar, kesilirler, sürülürler... sürülürler...” [5, 7 s.].

Yine de Hacı Ferhat Efendi'nin sahip olduğu servetin kaynağı şu cümlelerle ifade edilir:

“Evet Hacı Ferhat Efendi, yağmur yağarken küpünü doldurmuştu; servet serveti cezp eder; talih yardım etti; zorbaların içinde kulaç attıkları yağma deryasından hanesine bir nehir akmaya başladı” [5, 8 s.].

Ailesi de kendisi gibi olan Hacı Ferhat Efendi'nin servet içinde yüzdüğü vurgulanır:

“İki kızı vardı; ikisini de birer zabite verdi; damatlarından biri levazıma yerleşti; öteki bilmem hangi komisyonda mühim bir mevki tuttu; levazımdaki damadı kıymet, kadir ve ehemmiyetçe Reis İsmail Hakkı Paşanın yalnız iki gözü değil, bir çift eli ve tek bacağının mütemmimi, mütekkasi, bastonu idi; onun levazım umurundaki reviyeti, kaşınışlığı ve himmetiyle tek bacak reis, artık topallamıyor, sekmiyor, aksamıyordu; paşadan himmet, damattan gayret öyle bir ticarete koyuldular ki milyonlar önlerinde taklak atıyordu. En büyük tüccarlar, Kamhiler filanlar yanlarında aciz birer gölge gibi kaldılar” [5, 8 s.].

Hafız İshak Efendi

Hafız İshak Efendi de harp zenginlerindedir. Hacı Ferhat Efendi'yle hep bir arada gördüğümüz politikaya bulaşmıştır:

“Hacı Ferhat Efendi'nin, Hafız İshak Efendi namında, bahçe duvarları muttasıl bir komşusu vardır; servet ve refahta bu aile omuz omuza öpüşürler; Hafız İshak hem mebus, hem iâşe heyetinin rüknüdür; oğlunu, kardeşini, yeğenlerini, bazı haşeratın etler, meyvalar üzerine kendi kendilerine canlanıp semirmeleri için yumurta bırakmaları kabilinden, su başlarına; yiyinti noktalarına, yağma mahallerine yerleştirmişti; bunlarda doymak bilmez bir açlık vardı; kâinatın bütün gıda hissesini kendi midelerine çevirmek kabil ola pervasızca buna cüret edecekler ve âlemin açlıktan öldüğünü, nasibin kendi lehlerine lütfetiği bir hadise gibi temaşadan belki mahzuz olacaklardı” [5, 9 s.].

Mahalle halkının bu perişanlığına rağmen Hafız İshak Efendi ailesinin servete boğulmuş hayatları şu cümlelerde ifade edilmektedir:

“Mahalle böyle bir maişet cehenneminde yanarken Hafız İshak Efendi'nin evine bilmem neredeki mandırasından güğüm güğüm halis sütler, teneke teneke kaymaklar, kase kase yoğurtlar geliyordu; piyasadan çekilen şekerler, unlar, yağlar sanki saklama oynar gibi bu iki haneye gelip gizleniyorlardı; her taraftan yok ola şeyler adi zamanlara nisbet kabul etmez bir bollukla bu evlere doluyordu. Herkesin gurtlağını dağılayan, dillerini kurutan “yok” laszı bu aileler için bimana idi.

Odunlar, kömürler, manda arabalarıyla taşınıyor; o koca koca meşe kütükleri yarmakla bitip tükenmiyordu; kılığın her tarafı birer iskelet gibi kurutup bitirdiği bu hengâmede bütün bu şeyler hangi hazineyi kayıptan tedarik olunuyordu? İki konağın bütün odalarına kurulu soba bacaları daima tüter, fırıldaklar fırıl fırıl döner, âlem sancısını geçirmek için bir tuğla parçası ısıtacak ve hastasına bir çorba pişirecek kadar ateş bulamazken bu Hacı ve Hafız efendilerin konakları kanunlarda mutfaklarından tavan aralarına kadar ılık bir myıs havasıyla meşbu bulunurdu” [5, 11 s.].

Hafız İshak Efendi ve komşusu Hacı Ferhat Efendi aileleri eğlence yönünden de mahalle halkından tamamen ayrıdır:

“Onların eğlenceleri böyle ziyafet zamanlarına münhasır değildir; bu iki mesut hanede daima düğün var gibidir... piyano, ut, def, şarkı sesleri hiç kesilmez. İki ev de musiki maşkhanesine benzer. Komşularda hasta ve hatta cenaze olduğunu nazarı insafa almazlar; dünya yıkılsa onlar zevkleriyle meşguldür; bunların evlerine gidenler, kapıların önlerinden geçenler harp, kıtlık, hastalık, felaketlerini unuturlar; kendilerini bolluk, güllük, güneşlik, ferah veren, neşe saçan bir memlekette sanırlar” [5, 12 s.].

Abdal Veli

Abdal Veli, Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin mallarının fakirlere sızdırılması olayında bir dâhil olmayıp, halk tarafından kendisine izafe edilen evliyalık sıfatından dolayı ismi Nüzhet Ulvi Bey tarafından kullanılan meczup birisidir. İsmi bile söylenmeyen bu kişinin işlevi, kendisine affedilen evliyalığın kullanılmasıdır. Romanda şu özellikleriyle tanıtılır:

“Hazret-i Aptal, rengi ve kumaşı keşfedilmiye muhtaç, ta koltuklarının altından bağlanmış, partal, mundar bir şalvarın içinde vücudünün üç rubu boğulmuş bir çocuk saffet ve masumiyetle, mütevahhiş ve gayr-i memnun bir nazarla gelenlere bakıyordu. Cildi beyaz ve yanakları ağacından kopmamış olgun bir Amasya elması gibi kırmızıydı. Fakat durmaz sızan iki menba gibi akları kanlı iri gözlerinin akıntularıyla, burun ve ağızından daima köpürerek taşan ifrazat-ı veçhiyesinin kirleri içinde. Renginin o taraveti iğrenç bir hal alıyordu. Yaşı kaçtı? Allah bilir. En müdekkik bir nazar bunu tahmin edemezdi. O büyümüş, tekrar küçülerek ihtiyarlamaktan muafiyet kazanmış bir devrei müstesnada demirlemiş gibiydi. Parmakları güdük, yumuk yumuk bodur elleri, sustaya hazırlanan bir Buldok vaziyetinde iki yandan göğsüne doğru sarkık duruyordu. Yine öyle bodur, soğuktan şişmiş ve kıp kırmızı koçan kesilmiş zannolunan ve toprağın rutubeti içine gömülmüş ayaklar tabiatın sıcak ve soğuğu ile ülfet etmiş hayvani bir manzara almıştı. Mevsimin tesirine karşı hissiz bulunan göğüs, yarısına kadar açık bağrının bingil bingil pembe teni görünüyordu. Çehresi iri, toparlak, burnu ufak, sakalı köse, bıyıkları seyrek ve kısıydı. Yırtmacı geniş ağızının kalın ve mor dudaklarında dünyaya dargın bakan gözlerinin hoşnutsuzluğuyla hem ahenk bir somurtkanlık, bir âdem-i tenezzül, bir sabır ve tevekkül vardı. Simasının en bariz meali insanlıkla hayvanlık arasında bir eblemeyet, bir anutluk, bir vurdumduymazlık, daimi ve kesif bir dalgınlık haliydi” [5, 92–93 s.].

“İnsanlıkla hayvanlık arasında bir ebkemiyet, bir anutluk” ve “sustayahazırlanan bir Buldok” diye ifade edilen Abdal Veli'nin bu kadar insanlıktan uzak durumda dikkatlere sunulması, kendisine bu haliyle evliyalık izafe eden halkın, bu denli hurafelere inanacak kadar cahil olduğunu vurgulamak işlevini taşır. Bu işleve uygun olarak Abdal Veli'nin şu özellikleri de dikkatlere sunulur: “Aptal Veli kışın yalınayak, göğüs bağı açık gezerek hıfzısıhhaca tabiatemuvafık yaşardı. Midesini pişmemiş şeyler yemiye alıştırmıştı. Zenbil-i şeriftenekmek kırıntıları, lahana koçanları, ıspanak kökleri, pırasa sapları, bayır turpları, havuçlar, şalgamlar çıktı. Karnı acıktığı vakit bunları ekmezsiz hayvan gibi kemirirdi. Hazret et, balık, tavuk bulamadığından bilmiyerek âkilünnebat bir hekim olmuştu. Etlerden de eline geçerse çiy yemekten çekinmiyecekti” [5, 100 s.].

Kendi halinde ilkel şartlarda yaşayan bu kişinin cahil halk tarafından velilik mertebesine çıkarılan ismi kullanılarak Hafız İshak Efendi ve Hacı Ferhat Efendi'nin paraları fakir halka sızdırılmıştır. Abdal Veli adı kullanılarak gönderilen tehditnâme mektubunda söylenenler bir bir gerçekleşince, Hafız İshak Efendi ve Hacı Ferhat Efendi, bu kişinin veliliğine inanır olmuşlardır.

Komiser Şinasi Bey

Komiser Şinasi Bey, Abdal Veli olayını aydınlatmaya çalışan devlet otoritesidir. Hacı İshak Efendi, Abdal Veli adıyla parasının fakirlere sızdırılması olayı karşısında Mehdi Bey aracılığıyla olayın araştırılması için Komiser Şinasi Bey'le mülakata geçer. Şinasi Bey, olayın “Veli” işi olmadığını, birisinin tezgâhı olabileceği zannıyla işi devlet otoritesi olarak polisiye bir vak'a olarak inceler. Hacı İshak Efendi, yaşadığı acizyet sonucu Abdal Veli'nin velâyetine inanır ve materyalist zihniyete sahip olan Komiser Şinasi Bey'in olayı tetkik etmek için Abdal Veli'den gelen mektubu talebine önce karşı çıkar. Komiser Şinasi Bey, “*Türkçeyi bir edip kadar doğru yazıp okur, Rumca, ve fransızcaya âşina, Avrupada müntezir polise ait âsarin çoğunumütalea ile tevsi-i malumat etmiş, zabıta memurlarımızın arasında emsalinetesadüf olunmak muhal bir nadire-i dirayet ve zekâ*” [5, 74 s.] şeklinde tanıtılır. Buradan mesleki bilgisi son derece güçlü ve aydın bir kişilik olduğu anlaşılmaktadır. Komiser Şinasi Bey, Nüzhet Ulvi Bey'in anlattıkları karşısında görevi ile vicdanı arasında çatışmaya düşerek görevinden istifa eder. Görev ve mesuliyetinden asla tavizi düşünmeyen ve kanunlara saygı duyan Şinasi Bey, aynı zamanda görevdeki kişilere “olması gereken”i işaret ederek düşüncelerini şu şekilde temellendirir:

“*Siz vicdanımca mâzur ve ma'fu, lakin kanun nazarında mahkumsunuz. Beno kanun ahkâmını harfiyen icraya mamur, binaenaleyh sizi tevkife mecburum. İkiateş arasına kalan bir asker gibi vazifemle vicdanımın tehditleri ortasında sıkıtlım. Vazifeme itaat, vicdanımı dinlemekten ehemmiyetlidir. Çünkü maalesef henüzbeşeriyet vicdanların yarattığı kanunlarla idare olunacak kadar ilerlemedi. İlerlediyse hapishaneler mektep olur, hiçbir kumandan maiyetine vur emrini vermez, insan oğlusilahıyla insan kardeşine nişan alırken kurşunu nereye sıkıttığını düşünür, insanoğullarının kolları, bacakları, vuranlar ve vurulanlar için de insaniyetten âr olankelepçelerden bukağulardan kurtulurdu.*

Bugün hasbelvazife, iffetsiz, hırsız, serseri bir kıza tevkife mecbur kaldığım zaman bu zavallının bu durumda açıklıktan halet-i nez'e gelmiş bir kardeşçığı bulunmak ihtimalini düşüneceğim. Vazifeme sadıkım. Fakat vicdanımı da çiğnemek istemem. Kanun size tevkifimi emrediyor... Vicdanım itlakınızı... Her ikisine de hürmetimi göstermek içinşimdi makam-ı aidine istifanamemi takdim ediyorum.

Her hükümet adamı benim gibi kanundan aldığı emri menfa Âtinden ziyade vicdaniyle ölçerek tetbik eylemeği bilseydi bu kadar uzun müddet ve hâlâ seyyie galip, fazile mağlup mevkiinde kalmaz, inaniyetin kangren olmuş yaralarından çoğuiltiyama yüz tutardı” [5, 136–137].

Methi Bey

Hacı Ferhat Efendi'nin en fazla sevdiği, en küçük kızı Nermin'in kocasıdır. Karısıyla arası, eve çok gelmesi ve onu aldattığı şüphesiyle açıktır. Sürekli kadınların peşinde koşan hovarda ve bencil birisidir. Kendisinin, karısını aldatması vehmiyle Abdal Veli'ye başvurması sonucu araları tamamen bozulur. Methi Bey, kendisini kıskanan ve her fırsatta boşanmak isteyen karısı Nermin'in Abdal Veli'den aldığı mektuba dayanarak aralarının tamamen açılması üzerine Abdal Veli'den gelen mektubu soruşturmak için Komiser Şinasi Bey'e başvurur. Birbirine benzeyen bu iki kişi Abdal Veli'yi görmeye giderken “*Methi Bey genç, hodbin, hodkam, polis komiseri maddiyetperest*” [5, 91 s.] diye tanıtılır. Methi Bey'in Komiser Şinasi Bey ile Abdal Veli olayını araştırmak için birlikte Abdal Veli'yi görmek üzere onun bulunduğu mekâna gitmesi ve Abdal Veli'yi gördükten sonra, “*Böyle süprüntüiyen, yattığı yere yestehliyen, taaffünden yanına varılmayan, ilahî, insanî mukaddesat üzerine, küfreden, hayvandan daha mundar bir deliye velayetpayesi vererek tapınmak, ondan keramet, şifa, şefaata ummak bizim memleketin zihniyetine mahsus hastalıklardandır*” [5, 105 s.] sözleri, onun rasyonalist ve pozitivist bir zihniyetin temsilcisi olduğunu göstermektedir.

2.1.2 Kadınlar**Nermin**

Nermin, Hacı Ferhat Efendi'nin en fazla sevdiği, en küçük kızı ve Methi Bey'in karısıdır. Romanda “*asabî, hırçın, şumarık*” [5, 33 s.] olarak tanıtılır. Methi Bey'le arası eve çok gelmesi ve

kocasının kendisini aldattığı şüphesiyle açıktır. Kocasından boşanmak için bahane arar. Kocasının kendisini aldattığı zannıyla hastalanmasını babası Abdal Veli'nin ihtarına uygun görmesi sonucu, Abdal Veli'nin evliyalığını kabul etmesiyle, kendisi de aldatılma derdine çare bulmak üzere Abdal Veli'ye mektup gönderir. Abdal Veli'den “*Mehdi Beyin bir değil üç kapatması var. Şişli'de, Beşiktaş'ta, Kadıköy'ünde... Hangisini söyleyeyim? Üçü de sizin elinize su dökemez.*” [5, 86–87 s.] şeklinde aldığı cevap üzerine Mehdi Bey'le ilişkisi tamamen bozulur. Mehdi Bey'in Nermin'in Abdal Veli'den öğrendiği kendi hayatına dair gerçekleri kendisine söylemesi sonucu Abdal Veli'ye dair kafası iyice karışır ve olayı Komiser Şinasi Bey'e intikal ettirir. Bunun üzerine de romandaki Abdal Veli Hazretleri düğümü çözülür. Yani denilebilir ki, Nermin-Medhi Bey ilişkisi romanın düğümünü çözme işlevine sahiptir.

Safer Efendi Ailesi

Bu aile, ölen anne ve babanın ardından hayatta perişan bir vaziyette kalan üç çocuktan oluşmaktadır. Bu çocuklar Huriye, Nûriye ve Mustafa'dır. Mustafa da sokağa düştükten kısa bir süre sonra ölür. En büyükleri olan Huriye kardeşlerine bakmak uğruna namusunu bile kaybeder. Nüzhet Ulvi Bey'in gözüyle “*Huriye on bir yaşında pek güzel bir kızdı. Kendinde büyüypküçülmüş hali vardı. Sefalet ona türlü acılar tattırmakla beraber çocukluğa ait çok zaaf, densizlik ve nakiseleri de tashih etmişti*” [5, 121 s.] cümleleriyle tanıtılır. Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin parasının soyulmasına dayanan olay aslında bu ailenin ıstırabını dindirmek içindir. Kendisi hakkında Nüzhet Ulvi Bey tarafından bilgi verilen bu ailenin başlangıçta hâli vakti yerindeyken, önce ailenin beyinin ölmesi, sonra evlerinin yanması ve daha sonra da evin hanımının ölmesiyle öksüz ve yetim kalan üç çocuğun sokakta kalması sonucu fedakâr komşunun yardım elini uzattığını görüyoruz. Aslında Nüzhet Ulvi Bey'in bu çocuklara yardım etmesi romanın temel olayını oluşturmaktadır. Romandaki bütün metin parçaları, Nüzhet Bey'in bu çocuklara yardım için düzenlediği Abdal Veli oyununa dayanmaktadır. Nüzhet Bey'in eski mahallesinde bitişik kapı komşusu olan bu ailenin beyi gümrük müstahdemi Safer Efendi'dir. Sonra Sarıgül'de ev olarak oraya taşınırlar. Başlarından felâketler geçtikten sonra çocuklar cami avlularında, sokaklarda ve viranelerde yatarlar. Bir gün Nüzhet Ulvi Bey, üç çocuktan Nuriye'ye rastlar ve ailenin başından geçen felâketleri öğrenir. Romanın olay örgüsünün içinde ayrı bir hikâye niteliğindedir. Nüzhet Ulvi Bey, bu çocuklara sahip çıkar ve ailenin büyük çocuğu Huriye'nin ağzından da yaşananları Komiser Şinasi Bey'e anlatır.

2.1.3 Mahalle halkı

Mahalle halkı; fırsatçı, hakka, hukuka, vicdana, dine ve sosyal adalete tezat teşkil eden harp zengini kişiler olan Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin karşısında hayatta kalma mücadelesi vererek sersefil bir hayat sürmektedir. Zengin ailelerinin serveti nispetinde ters orantılı olarak bu aileler de yoksulluk içinde sürünmektedirler. Olay örgüsünde yoksulluğun temsilcisi olan bu kitle romanda hep aradaki uçurumu dikkatlere sunmak için zengin ailelerle birlikte anlatılır:

“*Duvar duvara bitişik bu iki komşudan başka hemen bütün mahalle, kılığınsafsız, devasız çaresiz elemiyle yanıyor, kavruluyordu. Bu iki müreffeh, kibar ailelerinin isimlerini süsliyen (Hacılık), (Hafızlık) ünvanları bir müddet birer (paratöner) gibi kendilerini dediden kodudan, düşmandan, kem nazardan korudu. Biripeygamberimizin mezarına yüz sürmüş mübarek bir hacı, diğeri Allahın kitabının akşetmiş muhterem bir hafız-ı kelam. Bunlardan ak ve insaniyete mugayir ne zillesadir olabilir? Evet, efendiler, bir müddet takdisi vacip bu iki ünvanın temin ettiği hürmetle yaşadılar; lakin gitgide mahallede açlık arttı. Herkes zar zor kendi yağıyla kavrulabilirken şimdi kimsenin ne yağı kaldı, ne suyu... ne sebili... Çazırtı başladı; tenceresini, sahanını, halısını, mangalını satanlar sattı; şimdi nöbet iç çamaşırlarına, dona gömleğe kadar geldi. Zaruretle bunalan bazı aileler, hasta evlatlarını, analarını, babalarını, kardeşlerini açlığın, ölümün aman vermez pençelerinden kurtarmak için her ün en lüzumlu eşyadan birini götürüp haraç mezat satıyorlar ve ancak o günün gıdasını pek eksik olarak tedarik edebiliyorlardı. Okkası elliye çıkan*

sütün yevmiye yüz dirhemciği temin olunamamak yüzünden ne yavrular, ne hastalar ölüyordu... [5, 10–11 s.].

Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi ailelerinin bolluk içindeki eğlence hayatları karşısında mahalle halkı sefaletle baş etmeye uğraşmaktadır: “*Mahrumiyetler, ölümler, matemler içinde kıvranan mahalle halkını biyzareden yalnız bu çalma çağırma, bu dernek, bu âhenk değildir. Bu kibarların mutfaklarından etrafa, sokaklara taşan nefis yemek kokuları o zavallıların daima burunlarını sızlatır, ağızlarını sulandırır, gözlerini yaşartır. Enfes ağlarda kızartılmış hindiler, börekler, baklavalar, helvalardan tüten kokulu dumanın o açların iştihalarını vermediği işkence tarif olunmaz... Koklarlar, koklarlar, yutkunurlar, yutkunurlar, yutkunurlar, koklarlar. Açlıktan sikletlerinin hemen yarısını kaybetmiş, bir takımları insan şeklinden çıkmış b sefaletzedeler samanlı, kepekli kerpiç gibi bir dilim ekmeği bulabilmek için saatlerce itile kakıla fırın önlerinde beklerler, bazı günler eli boş dönmek tehlikesine de uğrarlarken bu Hacı'nın, Hafızın evlerindeki bu daimi düğün bolluğu, neşesi, eğlencesi nedir?*” [5, 12–13 ss.].

Romanda olay örgüsünde önemli bir işlevi olan bu kişilerden başka, mahalledeki zenginleri kıskanan ve onların felâkete uğrayacağı kehanetinde bulunan mahalle kadınlarından Muhsine Hanım, Hacı Ferhat Efendi'nin iki kızının, iki damadının olduğu, damatlardan birinin levazıma yerleştiği, diğersinin de önemli bir komisyona yerleştiği belirtilmektedir. Damatların önemli yerlere yerleştirilmesi, ailenin yaptığı vurgunu dikkatlere sunmaktadır. Hacı İshak Efendi'nin de Narin adlı bir kızının, Sadiye adlı gelininin, onun kız kardeşi Hadiye'nin ve onun Enver adında bir oğlunun olduğu belirtilir. Bunların çoğu İspanyol nezlesiyle ölmüştür. Ayrıca, Hacı Ferhat Efendi'nin Abdal Veli'den gelen mektupları getiren hizmetkârı Ahmet, Nüzhet Ulvi Bey'in Abdal Veli mührü yaptırdığı Sarı Yakup, Safer Efendi'nin kızı Huriye'nin sokakta tanıştığı ve ona işini öğreten dilenci Emine, Huriye'nin parasızlıktan elbiselerini satmak zorunda kaldığı ve Emine tarafından götürüldüğü Malta Çarşısı'ndaki Salih Efendi, Mustafa'ya hastalanınca ona ilaç yaparak ilkel şartlarda bakan Sıdika Nine, Huriye'nin aç kalmak tehlikesiyle yüzleştiği bir anda ona namusu karşısında para teklifi yapan sokaktaki çocuklardan Bekir de romanda ismi söz konusu şekillerde anılan kişilerdendir. Sonuç olarak, romandaki kişiler Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'den Abdal Veli adıyla para sızdıran Nüzhet Ulvi Bey arasındaki mücadelede zengin-yoksul çatışması etrafında bir araya gelmişlerdir.

2.2 Mekân

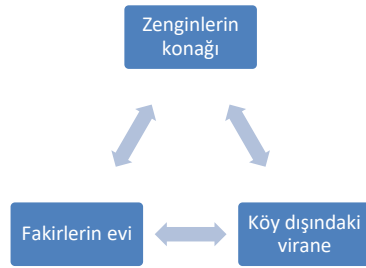
Mekân, vaka zincirinde ifade edilen hadiselerin sahnesi durumundadır [6, 142 s.]. Hakka Sığındık'ta mekân, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın daha önceki romanlarında olduğu gibi İstanbul'dur. Bir polisiye roman niteliği taşıyan Hakka Sığındık'ta, olayların geniş bir mekânda gerçekleşmesine paralel olarak mekân sayısı da artmıştır. Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin konaklarının bulunduğu Aksaray'daki Hoşkadem semti olayların geçtiği en önemli mekândır. Bundan başka, Abdal Veli'nin Çınar Semti'ndeki mekânı ve ona istediği parayı götürecek olan Hacı Hurşit Efendi'nin Eyüp'teki mekânı, romandaki en önemli mekânlardır. Romanda bu mekânlar çevresinde pek çok semt ismi zikredilmektedir. Romandaki tüm mekânları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin Konakları

Romanda en önemli mekân hiç kuşkusuz, romanın temasına da uygun olarak, harp zenginleri olan Hacı Ferhat Efendi ile Hafız İshak Efendi'nin konaklarının bulunduğu Aksaray'daki Hoşkadem semtidir. Burada romanın temasına uygun olarak Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin Konakları üzerinde özellikle durulmuştur. Hacı Ferhat Efendi'nin “*Hoşkadem mahallesinde konak yavrusu güzel bir ev*”i [5, 5–6 ss.] vardır. Bu konaklar, maddî imkânın sembolü durumundadır. Dekoratif olarak dikkatlere sunulmayan bu konaklar, maddî imkânlar dolayısıyla içlerindeki insanların müsrifliği ve doyumsuzluğuyla (Tablo 3.) ön plân çıkarılır: “*Mahalle böyle bir maişet cehenneminde yanarken Hafız İshak Efendinin evine bilmem neredeki mandırasından güğüm güğüm halis sütler, teneke tenekekaymaklar, kâse kâse yoğurtlar geliyordu; piyasadan çekilen şekerler, unlar, yağlarsanki saklambaç oynar gibi bu iki haneye gelip gizleniyorlardı; her*

tarafтан yok olaşeyler âdi zamanlara nisbet kabul etmez bir bollukla bu evlere doluyordu. Herkesin gırtlakını dağlıyan, dillerini kurutan “yok” lafzı bu aileler için bimana idi. Odunlar, kömürler, manda arabalarıyla taşınıyor; o koca koca meşe kütükleri yarmakla bitiptükenmiyordu; kıtlığın her tarafı birer iskelet gibi kurutup bitirdiği bu hengâmedebütün bu şeyler hangi hazinesi kayıptan tedarik olunuyordu? İki konağın bütün odalarına kurulu soba bacaları daima tüter, fırıldaklar fırıl fırıl döner, âlem sancısını geçirmek için bir tuğla parçası ısıtacak ve hastasına bir çorba pişirecek kadar ateş bulamazken bu Hacı ve hafız efendilerin konakları kanunlarda mutfaklarından tavanaralarına kadar ılık bir mayıs havasıyla meşbu bulunurdu” [5, 11 s.].

Tablo 3. Hakka Sığındık romanında tesvir edilen kapalı mekânlar

Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin konaklarındaki lüks eğlence hayatında da kendini gösterir: “Bu Hacı'nın, Hafızın konaklarına hasırlarla rakılar, kasalarla biralar taşınır.Yerler, iççerler, söylerler, çağırırlar, eğlenirler, çalgı, cümbüş, kıyamet kopar. Onların eğlenceleri böyle ziyafet zamanlarına münhasır değildir; bu iki mesuthanede daima düğün var gibidir... Piyano, ut, def, şarkı sesleri hiç kesilmez. İki evde musiki maşkhanesine benzer. Komşularda hasta ve hatta cenaze olduğununazarı insafa almazlar; dünya yıkılsa onlar zevkleriyle meşguldür; bunların evlerinegidenler, kapılarının önlerinden geçenler harp, kıtlık, hastalık felaketlerini unuturlar; kendilerini bolluk, güllük, güneşlik, ferah veren, neşe saçan bir memlekette sanırlar [5, 12 s.].

Nüzhet Ulvi Bey'in Evi

Romanda Abdal Veli Hazretleri'nin adını kullanarak zenginlerden fukaralara para sızdıran kişi Nüzhet Ulvi adında bir yazardır. Komiser Şinasi Bey'e anlattıklarıyla romanın düğümünün çözüldüğü bu kişinin evi de, “Selimpaşa yokuşunda, dört, beş odalı bir evceğizde, fakirhane...” [5, 113 s.] diye tanıtır. Buradan da evin sahibinin ekonomik ve sosyal durumu hakkında bilgi edinilir. Nüzhet Ulvi'nin Komiser Şinasi'ye işlediği suçu izah etmek için geçmişe dönük olarak anlattıklarında Safer Efendi ve Nikoli ailesinin yaşadığı mekân ile içinde buldukları statüler arasında bir koşutluk olduğu ifade edilir.

Abdal Veli'nin Mekânı Romanda Hacı Ferhat Efendi ve Hafız İshak Efendi'nin parasını tehditlerle alıp fukaraya dağıtan Abdal Veli'nin yaşadığı Bâlâkuyusu, Çınar, Virancami Kurbündeki virane çok ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Burası Dekoratif bir mekân olma özelliğini kaybetmiştir. Çünkü eski bir cami yıkıntısı olan viranedir. Bu detaylı tasvirin sebebi, kendisine “Velâyet” sıfatı atfedilen Abdal Veli'nin yaşadığı yerlerin gözler önüne serilmek suretiyle, böyle bir kişinin asla “evliya” olamayacağını, halkın böyle bir kişiye yüce değerler atfetmekle ne derece hurafe ve batıl inançlara saplandığını ve cehaletinin derecesini vurgulamaktır. İnsanla hayvan arası bir mahluk olarak tanıtilen Abdal Veli'nin bir cami viranesi olan yaşadığı mekân şu cümlelerle tasvir edilir: “Zamanın sıcak, soğuk, rüzgâr gibi müessiratına uzun senelerden beri ümitisiz bir mukavemetle karşı koyan, içini ve duvarlarının sathını yabancı yeşilliklerbürümüş cami harabesi bir yığın hüznü haliyle gözleri mahzun ediyordu. Bir çok ezanlar, kametler, tekbirler, dualar, mevlûtlar dinlemiş, o yıkık duvarlar şimdi tükenmez bir sabır ve tevekkül ile ebediyetin büsbütün inhidam Fermânını bekliyor.

Dünyada her nevcudun kârı, yok olmak sırasına intizar değil midir? Bazı şeylerin ölümü ne uzun sürüyor ve ölüsü ne kadar asırlar gözler önünde duruyor. Baalbek, Teb harabeleri, insan mumyaları, müzelerdeki hayvanat müstehaseleri, içtimai ölüm ihtizarını asırlarla çeken milletler gibi... Allahın bu harap evi yine sekenesiz değıldi. Etrafını ölümler sarmıştı. Bu kaim, mail, yıkık, yazılı, çiçekli, Kûfegî taşlarının altında toprak olmuş cesetlerin çürümez ruhları etraftı dinliyor, ziyaretçiler görüyor gibiydiler.

Methi Bey genç, hodbin, hodkâm, polis komiseri maddiyetperest olmaklaberaber şehrin bu harap bağrındaki be cami viranesi, o asırlık mezar taşları, ouhreviyet, etraftaki fakrî sefalet hüznü rikkatlerine dokundu. Dalgın, sakit yürüdüler.

Hava bulutsuz, lâtif, berrak bir kış günüydü. Güneş semanın mavi billurkubbesinden altın kargılarını yağdırıyor, etrafta yer yer, serilmiş çimen kaliçelerini som yıldızlara garkediyordu. Girdikleri viranenin mezarlığa karışan kısmında ağaç kadar büyümüş taflanlar ve şimsirlerin, kışın libasından soyunmayan her dem taravetli ahret vecennet hayat-ı cavidanisine remz bu eşcarın yeşil gölgeleri mevkiin mânevîyetini artırıyor, oranın sükûnetine esrar dolu bir tesir veriyordu.

Niyazkâr kametlerini semaya uzatan narin, serefrâz servilerin arasınasıkışmış bu defne ağacının rutubetli ve kokulu loşluğu altında hayvanat-ı vahşiyeyine benziyen ufki büyük bir çukurun geniş, karanlık ağız göründü. Mağaramed halini andıran bu diri mezarının önünde, iri bir taş üstünde kısa, fakat boyundan kaybettiğini eninden kazanmış, yusuvarlak bir adam oturuyordu” [5, 90–92 s.]. Görüldüğü gibi eski bir caminin yıkıntısı olan bu mekân, aynı zamanda bir mezarlıktır. Burayı ziyarete gelenler, burada dünya ve ahret arasında gidip gelerek uhrevî bir havaya bürünürler.

Abdal Veli ile kaldığı mekân arasında büyük bir uyum söz konusudur. Yaşadığı mekânın viraneliği oranında kendisi de sefil bir vaziyettedir. Natüralist bir bakışla tasvir edilen bu mekân ve sakini hakkında şu cümleler sarf edilir: “Mağara ağız gibi siyah bir delik. Eski konak viranelerinin ekserinde görülen bir mahzen bakiyesi... Biraz başlarını eğerek içeri dalmak isterler. Fakat burunlarını rutubetli, öyle mundar bir koku istila eder ki “öf” istikrahiyle bir müddet durmıyamecbur olurlar. Aptal Veli Hazretlerinin bu kâşanesi yatak odası, salon, mutfak, halâgibi aksama ayrılmış olduğundan zat-ı velâyet penahileri sade hayatlarının bütün ihtiyaçlarını aynı tonoz altındaki aynı zeminin üzerinde tesviyeye mecbur kalıyorlardı... Kokudan bunala bunala birkaç adım ilereldiler. Hacı Hurşidin ne makûs hislibir burnu ve ne şeşi beş gören acayip gözleri varmış ki burada miskü anber kokuları almış, huriler, gılmanlar, ferîstehler görmüş... Yedi sekiz adımdan sonra filhakika duvarda iri bir çiviye asılmış partal bir zembil gördüler. Ahcının şerafet isnade ettiği bu hasır torba o kadar pisti ki ellerini sürmekte uzun bir tereddüt gösterdiler. Bu zembil-i şerîfin içinde olmıyan yoktu. Burası Hazretin dolabı, sandığı, kasası (gardrobu), kileri, her şeysiydi. Orada kirli çamaşırları vardı. Arkasındakilerin temiz oldukları düşünülürse kirlilerin ne halde bulunacakları kıyas edilebilir?” [5, 99–100 s.].

2.3 Zaman

Zaman, romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği nasnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır [4, 126 s.].

Hakka Sığındık’ta zaman halden geçmişe dönüp tekrar hâlihazıra dönmek şeklinde bir sırayla karşımıza çıkmaktadır. Halde gerçekleşen garip olaylar, romana eklemlenen bir kişinin, geçmişteki yaşadıklarını halde yaşanan olaylarla ilintili olarak hikâyeler şeklinde anlatmasıyla çözüme kavuşturulur. Romanda halde gerçekleşen Abdal Veli’den Hafız İshak Efendi ve Hacı Ferhat Efendi’ye mektuplar gelmesinden, Abdal Veli’nin bulunması ve onun adıyla bu mektupları gönderen Nüzhet Ulvi’nin ortaya çıkışına kadarki olayların zamanı kış mevsimidir ve bu olaylar birkaç gün içinde gerçekleşmiştir. Mevsimi romandaki birkaç ifadeden çıkarabiliriz. Mahalle kadınlarının zengin ailelerden bahsettikleri:

“Yüzlerine basmışlar düzgünü, vermişler allığı... çekmişler sürmeyi... busoğukta göğüsler açık... kollar açık... üşümez mi bu karılar?

-A, nereden üşüyecekler... Otomobilin içi sıcak... Gittikleri tiyatro damükemmel sobalı... Soğuk senin benim için... Onların kıştan haberleri var mı?" [5, 16 s.]

Hacı Hurşit Efendi ve yanındakilerin Virancami dolaylarında soyulduktan ve dövüldükten sonra perişan bir vaziyette konağa dönerken uğradıkları camide Hacı Hurşit Efendi'nin halini anlatan:

"Gençlerin gaflet ve beynamazlıklarına Hacı uzun bir teessüf âhı çekerekîçeri girdi. Camide tek tük cemaat vardı. Hepsisi o kış gününde yalnız don gömleklesokağa çıkmış bu uzun sakallı yalınkat musallinin kıyafetine ve titremesine bakıyor, şaşırıyordu." [5, 56 s.] cümlesi olay zamanının kış mevsimi olduğunu ifade etmektedir. Yine, Komiser Şinasi'nin Abdal Veli olayını tetkik ederken Abdal Veli mührünü kazıyan Yakup adındaki hakkaki ararken: "Komiser bey, ilk tesadüf ettiği Beşiktaş tramvayına atladı. Durak yerine vüsulünde indi. Caddenin sol tarafındaki dükkanları gözden geçirirken hiç yorulmadan tütüncü dükkanını ve bir köşesine oturtulmuş küçük camekânın önünde, kış güneşinin kuvvetsiz, hazin şuaları altında ısınmaya uğraşarak çalışan seyrek sarısakallı, uçuk benizli, zayıf hakkaki gördü" [5, 83 s.] cümlesi de olay zamanının mevsiminin kış olduğunu ispat etmektedir.

Komiser Şinasi ve Methi Bey'in Abdal Veli'nin Virancami'deki mekânında kendisini ziyarete gittiklerinde söylenen "Hava bulutsuz, lâtif, berrak bir kış günüydü" [5, 91 s.] cümlesi de mevsimin kış olduğunu gösteren bir diğer ifadedir.

Romandaki kış mevsiminin hangi yıla ait olduğuna dair bir bilgiye rastlamak mümkün değildir. Fakat eserde geçen olayların genel olarak İttihat ve Terakki döneminde ve II.Abdülhamid döneminde yaşandığına dair bazı ifadeler söz konusudur. Bu durumda romanda aktüel zamanı ifade eden bir bilgiye atıfta bulunulmuş olmaktadır. Hacı Ferhat Efendi'nin zenginliğinin kaynağının II. Abdülhamid devrine dayandığından bahsedilir: "Hacı Ferhat Efendi, devri Hamidin bal tutup da parmak yalayanlarından; her devirde paral bir kuvvet vardır; ona tabaiyet, zamanenin hikmeti sayılır; vatanperverlik ve hamiyetini bu felsefeye uydurarak küplerin idoldurmayı bilenler bu memlekete müreffehen yaşarlar; bu hikmeti idarenin zittinagidenler, dedikodular içinde boğularak asırlılar, kesilirler, sürülürler... sürülürler..." [5, 7].

Romanda zamana dair kullanılan ifadeler, zamanın sadece olayın akışını sağlayan bir unsur olması yönüyle çok kesin çizgiler taşımaz. "Bir sabah, birkaç gün geçti, bir gün, ertesi sabah, vb." Gibi zaman zarflarıyla olayların akışı verilmeye çalışılır. Anlatıcının bakış açısına paralel olarak romanın büyük bir kısmında, "görülen geçmiş zaman kipi" kullanılmıştır. Zaman, romanda olayların akışını sağlayan bir birimdir. Ancak romanın özellikle aktüel zamanı olan İttihat ve Terakki Cemiyeti devrinde yaşanan, romanın temasını oluşturan ve zengin-yoksul uçurumunu derinleştiren bütün bu çarpıklıkların anlatılması, romanın aktüel zamanının işlevi açısından önemlidir.

3. Tema

Fert ve toplum çatışması temeline dayanan bir olay örgüsü etrafında kurgulanan Hakka Sığındık'ta bireyin yozlaşan toplum düzeniyle çatışması söz konusudur. Romandaki bu temel çatışma, sosyal adaleti hayatının ideali haline getirmiş yazar Nüzhet Ulvi ile dönemin yozlaşmış siyasî ortamının getirdiği fırsatlardan yararlanarak servet sahibi olmuş Hacı Ferhat Efendi ile Hafız İshak Efendi aileleri arasında gerçekleşir. Bu temel çatışma, çatışmanın taraflarının imkân ve imkânsızlığı temsil etmeleriyle de somutlaştırılabilir. Hakka Sığındık'ın bu çatışmaya dayanarak ana temasını "sosyal adalet" teşkil etmektedir.

Hayat standartları arasındaki bu tezat, sosyal adalet hassasiyeti gelişmiş ve âdetâ "cemiyet havarisi" rolü üstlenmiş yazar Nüzhet Ulvi tarafından, bu zengin ailelerin servetinin alınıp fukaraya dağıtılması şeklinde giderilmeye çalışılmaktadır. Nüzhet Ulvi, bu ailelerden İspanyol nezlesini fırsat bilerek ve kendisine "evliyalık" atfedilen meczup Abdal Veli Hazretleri'nin adını kullanarak aldığı paraları, geçmişinden aile dostu olan ailenin açlık ve sefalet çeken çocuklarına aktarmak ister. Sosyal adalet teması romanın başlarında iki farklı toplumsal tabakanın yaşayışının dikkatlere

sunulmasıyla somutlaştırılır. Hacı Ferhat Efendi, Abdülhamit devrinin fırsatçılarından. Geniş halk kitlelerinin tersine servetine servet katmak için uğraşmıştır. Bu tavır romanda şu cümlelerle ifade edilir: *“Hacı Ferhat Efendi, devri Hamidinin bal tutup da parmakyalayanlarından; her devirde hâkim bir kuvvet vardır; ona tabaiyet, zamanenin hikmeti sayılır; vatanperverlik ve hamiyetini bu felsefeye uydurarak küplerini doldurmayı bilenler bu memlekete müreffehen yaşarlar; bu hikmeti idarenin zıttınagidenler, dedikodular içinde boğularak asılırlar, kesilirler, sürülürler... sürülürler...”* [5, 7 s.].

“Evet Hacı Ferhat Efendi, yağmur yağarken küpünü doldurmuştu; servet serveti cezp eder; talih yardım etti; zorbaların içinde kulaç attıkları yağmaderyasından hanesine bir nehir akıya başladı” [5, 8 s.].

Salgın hastalıklar tarihinde olduğu gibi, günümüzde de Covid-19 küresel salgını insanların/toplumların hayatlarını etkisi altına almıştır. İnsanlar, çeşitli şekillerde salgından korunmuş, önlem almaya çalışmışlardır. Bu araştırmanın temel iddiası, salgın sürecinde insanların geleneksel ve tamamlayıcı tedavilerle tedbirler aldığıdır [7, 44 s.]. Romanda salgın karşısında insanların çaresizliği ve çözüm arama gayretleri tema olarak belirgindir.

4. Dil ve Anlatım

Aktaş’ın ifade ettiği gibi [8, 50], her metin beraberinde yazılı veya sözlü söz servetini getirir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın eserlerinde mizahi anlatım belirgindir. Hakka Sığındık’ın büyük bir kısmında olaylar “ilahi bakış açısı”yla anlatılır. Romanın hâkim bakış açısıyla dikkatlere sunulan yerlerinde fiil/isim kipleri üçüncü tekil kişi “o” zamiriyle çekimlenir:

“İstanbul’da Hoşkadem taraflarında İspanyol nezlesi, yangın gibi evden evesaldırarak aile fertlerinden üç dört cana kıymadıkça sönmüyordu. Hastalık zühreden evler ile imkân derecesinde ihtilattan sakınılması hususunda doktorların tavsiyeleri, gazetelerin ihtarları tesirsiz kalıyor; nasiyihin zıddına hareketten ilerigelme elîm vakalar birbirini velyediyor, kimsede İntibâh eseri görülüyor, cahilkafalar hep bildiğine gidiyordu” [5, 5 s.].

Romanın düğümünün çözülmesi işlevini gören Nüzhet Ulvi’nin geçmişteki yaşadıklarını ve komşusu Safer ailesinin kızları Huriye’nin anlattıklarını Komiser Şinasi Bey’e naklettiği kısımlar ise kahraman anlatıcının bakış açısıyla verilir. Anlatıcı, olay ve durumların kendinde uyandırdığı izlenim ve duyguları birinci ağızdan verir:

“-Efendim, babamla annem kul cinsiydiler. Biri selamlıkta, öbürü haremde Zülfikar Paşanın konağından yetişmiştir. Babam annemi çok sevmiş. Paşadan istemiş, fakat paşa vermemiş. Çünkü kendi almak niyetinde imiş. Annem pek güzelbir kadındı efendim. Sonra babamla gizlice sözbirliği etmişler, konaktan kaçmışlar... Nikâhla birbirini almışlar. Paşa ikisine de gazap etmiş. Bir habbe vermemiş. Babam gümrüğe girmiş çalışmış... evbark düzmüş. Dünya biz gelmişiz. Ben... (eliyle göstererek) bu Nûriye, ölen en küçük kardeşimiz Mustafacık...” [5, 122 s.].

Aslında romanda kahraman-anlatıcının dikkatiyle sunulan kısımlar, hikâyenin içinde bir hikâye şeklinde sunulan ve hâkim bakış açısı içinde yer alan kısımlardır. Romanda yazarın bundan önceki romanlarında olduğu gibi olayın düğümünün çözümü için hikâye içinde hikâye anlatımı söz konusudur.

Görüldüğü üzere hastalığın tedavi sürecine dönük ayrıntılı ve tatmin edici verilerden söz edilmez. Bu aslında toplumun salgını nasıl algıladığıyla ilişkilidir. Hastalığa karşı kayıtsızlık, geçiştirme, doktorların söylediklerini dikkate almama, hastalığı zihnindeki düşünceye göre tanımlama, ona göre tedavi etme toplumda öne çıkan özelliklerdir [9, 222 s.].

Anlatımı oluşturan dilin kullanımını da romanın dikkat çeken yönlerinden birisidir. Veyis ve Alkir’in ifade ettiği gibi [10, 85 s.], anlatı kavramı okur ve yazar arasında gerçekleşen sembolik bir eylemdir.

Diyaloglarda konuşma dilinin özelliklerine fazlaca rastlanması roman kişilerinin kimliğini yansıtmaktadır. Romanın daha ilk cümlesinden başlayarak yalın bir dil ile kurulan sade üslûp eser

sonuna kadar devam ettiği görülmektedir. Hâkim anlatıcı, kişilerarasında gelişen diyaloglarda da bu kısa ve yalın cümleleri tercih ettiği belirgindir.

Sonuç

Salgın, ortaya çıktığı coğrafyayı etkileyerek toplumda büyük bir korku ve çaresizliğe neden olan bir afettir. Hakka sığındık romanında bu özellikleri görmek mümkündür. Romanda salgının sebep olduğu maddi ve manevi yıkımlar ile ölüm korkusu derinlemesine ele alınıp, olay örgüsünde kişilerin psikolojik durumu mizahi anlatımlarla pekiştirilmektedir. Kente ortaya çıkan bu olay, toplumsal ilişkinin değişimine etki ettiği görülmektedir. Mevcut sorun karşısında çözüm bulamayan halkın yanlış tedaviler uygulaması, uyarıları çiğnemesi ve inancına göre hareket etmesi eleştirilir. Bu bağlamda *Hakka sığındık* romanında “İspanyol gribi” bir araç olarak kullanılmıştır. O dönemdeki toplumlarda yer alan adaletsizliği, aksaklıkları, gerçekçi bir tutumla işlenmiş ve dönemin anlayışını ortaya koyup ta, kendisi bir arka plan olarak eserde yerini almıştır. Bu romanda anlatılan hareketlerin Covid-19 sürecinde de tekrarlandığını dikkate alırsak, bu romanın ana düşüncesi gerçek yaşamdan alındığını söylemek mümkündür. Yazar mizahi ifadelerle toplumun bilinçli olması gerektiğini ima etmektedir.

Prof. Dr. Şerif Aktaş’ın geliştirdiği metin tahlili yöntemine göre ele aldığımız roman incelememiz, edebiyatla ilgili derslerde bir kaynak olmakla birlikte edebi metinlerin tahliline örnek bir yöntem olabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR / REFERENCES

1. Aktaş, Şerif. Anlatma Esasına Bağlı Metinlerin Tahlili. Teori ve Uygulama [Analysis of Texts Based on Narration. Theory and Practice]. – Ankara: Kurgan Edebiyat yayınları, 2013. – 220 s. [in Turkish]
2. Moran, Berna. Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi ve Şıpsevdi [Hüseyin Rahmi Gürpınar's High Philosophy and Mission] / Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1. – İstanbul: İletişim Yayınları, 2008. – 336 s. [in Turkish]
3. Uraldı, Cem. Edebiyat ve Sağlık [Literature and Health] // Hece (Edebiyat ve Hastalık Dosyası). 225 (2015): 101–102. [in Turkish]
4. Çetin, Nurullah. Roman Çözümleme Yöntemi [The Novel Analysis Method]. – Ankara: Öncü Kitap, 2009. – 304 s. [in Turkish]
5. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hakka Sığındık. 2. Baskı [We have taken refuge in the God. 2. Pressing]. – İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1950. – 141 s. [in Turkish]
6. Aktaş, Şerif. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş [Introduction to Novel Art and Novel Review]. – Ankara: Akçağ yayınları, 1991. – 161 s. [in Turkish]
7. Kaplan, Melike. Covid-19: Küresel Salgın Sürecinde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tedavi Uygulamaları [Covid-19: Traditional and Complementary Treatment Practices in the Global Epidemic Process] // Millî Folklor. 127 (Güz 2020): 35-45. [in Turkish]
8. Aktaş, Şerif. Edebiyatta Üslûp ve Problemleri [Style and Its Problems in Literature]. – Ankara: Akçağ yayınları, 1998. –162 s. [in Turkish]
9. Gelir, Yakup. Pandemi Döneminde İnsan ve Hastalık İlişisine Dair İki Roman: Hakka Sığındık ve Veba [Two Novels about the Relationship between Man and Disease During the Pandemic Period: We Took Refuge in the Truth and the Plague] // Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: Salgın Hastalıklar Özel Sayısı. – 2020. – S. 209–232. [in Turkish]
10. Veyis, Fatih ve Alkir, Sebile. Çocuk Edebiyatında Ölüm ve Yas Sürecine Anlatıbilimsel Bir Bakış: “Hayalet Postacı” Örneği [A Narrative Look at the Process of Death and Mourning in Children's Literature: An Example of a «Ghost Postman»] // Iasauı universitetinin habarshysy. – 2021. – №3 (121). – B. 80–91. [in Turkish]